

W dniu 4.11.2013 odbyło się w Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie spotkanie z cyklu „Historia w przestrzeni publicznej” w ramach Klaus Zernack Colloquium. Anke Binnewerg wygłosiła wykład na temat „Wędrówka z Halbwachsem – budowle i pozostałości budowlane w miejscach upamiętnienia (przykład Buchenwaldu)” a dr Piotr Filipkowski opatrzył go fachowym komentarzem. Całość moderował prof. Robert Traba, dyrektor Centrum.

Wykład był metodologiczną próbą odniesienia wyników badań Halbwachsa z pracy, pt. „Miejsca obwieszczenia na Ziemi Świętej. Studia nad pamięcią zbiorową” z 1941 r. do miejsca upamiętniania w Buchenwaldzie. W centrum wystąpienia stała powszechnie obecna zależność pomiędzy człowiekiem, pamięcią i miejscem. Referentka dokładnie wykazała, w jaki sposób analizowanie przez nią miejsce upamiętniania przyjmowało temporalnie sakralną formę, uchodząc nawet za miejsce pielgrzymek. Następnie przedstawiła w oparciu o tekst Halbwachsa znaczenie Buchenwaldu dla pamięci zbiorowej różnych grup. Jej mentalna wędrówka przez Buchenwald bazuje na obszernej kwerendzie źródłowej. Są to w dużej mierze sprawozdania byłych więźniów oraz opisy samego miejsca upamiętniania. W oparciu o te przekazy, Binnewerg przedstawiła w przekonujący sposób znaczenie wybranych obiektów (Mały Obóz, Pomnik Mały Obóz, Blok 66, Plac Apelowy i tak zwany „Dąb Goethego”) dla procesu kreowania się pamięci miejsca.

Dr Piotr Filipkowski pytał w swoim komentarzu do wykładu o przyszłość i funkcję miejsc upamiętniania w ogóle. Wskazał na problem między oficjalną historyzacją i sakralizacją a nieoficjalnym, pragmatycznym użytkowaniem tych miejsc byłych zbrodni nazistowskich. Jego zdaniem, strategia upamiętniania powinna pójść bardziej w kierunku przekazywania wiedzy o zachodzących wówczas trudnych relacjach międzyludzkich.

Po obu wystąpieniach rozpoczęła się dyskusja o samym wykładzie, jak i o ogólnym znaczeniu miejsc upamiętniania dla Niemiec i Polski. Problematyczna okazała się terminologia (miejsce pamięci – miejsce upamiętniania) oraz przyszłość samych tych miejsc w kontekście polityki historycznej czy przekazywania wiedzy historycznej. Jako podsumowanie wykładu można uznać stwierdzenie jednego z uczestników dyskusji, że każde pokolenie musi samo dla siebie zdecydować o formie i okresie upamiętniania poszczególnych wydarzeń z przeszłości.